

ÚSTŘEDNÍ
KNIHOVNA
ČVUT V PRAZE

Vydavatelská činnost - nová kompetence univerzitních knihoven

Iva Adlerová

<http://orcid.org/0000-0002-6287-9212>

[Creative Commons Uvedte autora-Neužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#)

Univerzitní knihovny – poslání a kompetence

Specifika univerzitních knihoven jsou definována jejich posláním – poskytovat služby podporující akademiky v jejich rolích vědců i pedagogů a studenty v různých fázích studia, širší veřejnost v různých formách celoživotního vzdělávání:

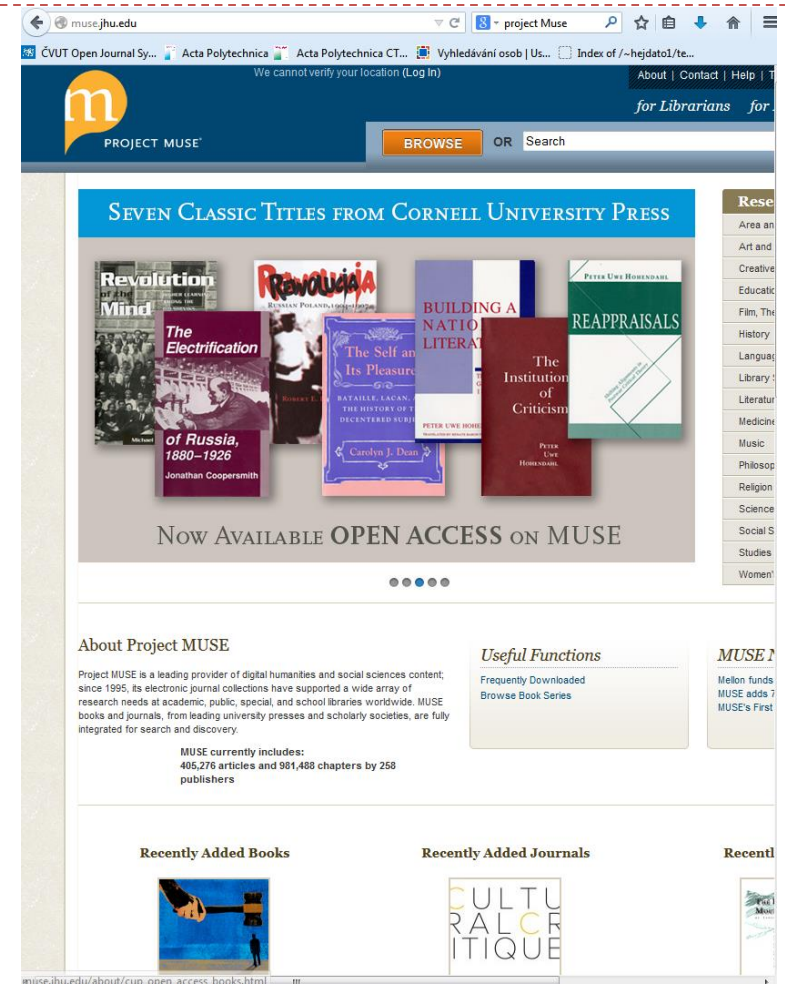
- ▶ knihovny musí reagovat na rychle se vyvíjející trendy v metodách výzkumu a způsobu prezentace vědeckých výstupů (např. publikování videoprezentací jako přílohy dokumentu typu „article“, publikování „data papers“, metadatových dokumentů budoucích publikací apod.),
- ▶ na nové trendy v oboru IT - digitální dokumenty, archivace a správa dat, práce s metadaty, s publikačními standardy, PID, pokročilé vyhledávání ...,

⇒ větší angažovanost při tvorbě a šíření znalostí.

Univerzitní knihovny - správci i producenti obsahu

⇒ Aktivnější role knihoven a knihovníků:

- ▶ počátky v USA a Kanadě již od roku 1995 - Stanford University's HighWire Press,
- ▶ Johns Hopkins University's Press a University's Milton S. Eisenhower Library- Project MUSE, v roce 1999 expandoval a stal se unikátním partnerem neziskových vydavatelů, nabízí zajímavou kolekci periodik v oborech humanitních a sociálních věd, celkem ca 250 periodik 40 vydavatelů.

<http://muse.jhu.edu/>

Univerzitní knihovny – správci i producenti obsahu

Knihovny se staly producenty obsahu i proto, že měly to, co bylo třeba:

- ▶ znalosti v oboru vědeckého publikování, peer-review procesu, hodnocení vědeckých výsledků na národní i mezinárodní úrovni,
 - ▶ kontakty na agregátory a distributory,
 - ▶ technické know-how pro publikování online (repozitáře, redakční systémy),
 - ▶ zkušenosti se správou elektronických zdrojů,
 - ▶ zkušenosti se správou a distribucí metadat,
- ⇒ vůli a chuť přispět touto přidanou hodnotou k novým způsobům komunikace v akademickém a vědeckém prostředí.

Univerzitní knihovny - vědecké publikování

Tato aktivita knihoven byla současně akcelerována situací v oblasti vědeckého publikování, kterou ovlivnilo několik faktorů:

- ▶ požadavek otevřeného přístupu k vědeckým publikacím
(DOAJ 2010 – 5112 časopisů, 14.10.2016 – 9158 časopisů, 2 323 657 článků),
 - ▶ změna obchodního modelu publikování především vědeckých časopisů - režim předplatného versus platba autora za publikování (article processing charge, APC),
 - ▶ v důsledku toho expanze predátorských vydavatelských subjektů,
- ⇒ inflace vědeckého publikování, junk science,
- ⇒ hledání způsobu garance serióznosti a kvality obsahu i vydavatele.

Univerzitní knihovny – vědecké publikování

⇒ Univerzita vydává vědecký recenzovaný časopis:

- ▶ často v modelu, který je někdy nazýván jako Platinum OA – vědecký časopis financovaný vydavatelem – typicky univerzitou nebo výzkumnou institucí, který nepožaduje APC,
- ▶ univerzita se stává garantem kvality a serióznosti vědeckého periodika v mezinárodním kontextu a jako vydavatel důvěryhodným partnerem pro vědeckou komunitu v globálním měřítku.

Univerzitní knihovny – vědecké publikování

⇒ Univerzita prostřednictvím knihovny vydává další typy vědeckých publikací:

- ▶ monografie / v režimu OA – i v úzce specializovaných oborech, v humanitních oborech,
- ▶ publikace začínajících autorů, mladých vědců – rozsahem mezi příspěvkem v časopisu a monografií,
- ▶ studijní a výukové materiály v nové podobě – multimediální publikace, otevřené publikace – knihovna se stává prostředníkem pro správu tohoto typu obsahu,
- ▶ závěrečné práce...

Univerzitní knihovny

V mezinárodním měřítku různý vývoj:

- ▶ dlouhodobý směr, veřejná podpora, USA – Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition – SPARC,
- ▶ v zemích, kde se tento směr teprve v různé míře rozvíjí, včetně evropských, nemá většinou podporu státu, rozvíjí se vzájemná spolupráce univerzitních vydavatelů ať už s univerzitní knihovnou úzce spolupracují nebo jsou její součástí.

Univerzitní knihovny

Několik možných modelů, např.:

- ▶ univerzitní knihovna i vydavatelství úspěšně pracovaly samostatně a rozvíjí se jejich nezbytná těsná spolupráce na společných projektech jako spolupráce dvou rovnocenných subjektů,
- ▶ univerzitní knihovna, stávající vydavatelství a další subjekt, např. IT podpora, úzce spolupracují a jsou organizačně zastřešeny jako jeden celek,
- ▶ univerzitní vydavatelství se stává součástí univerzitní knihovny, logicky tam, kde tradiční aktivity vydavatelství nenaplnují požadavek nových forem vědeckého publikování (elektronické publikování, aktuální formy distribuce, standardy, práce s metadaty).

Univerzitní knihovny

Důsledkem tohoto procesu je:

- ▶ rozvoj vydavatelských aktivit univerzitních knihoven jako další kompetence, kterou knihovny na základě dosavadních znalostí úspěšně rozvíjejí,
- ▶ s nekomerčním publikováním v režimu otevřeného přístupu se zvyšuje šance na dostupnost literatury i v úzce specializovaných oborech, které jsou z pohledu komerčního vydavatele neperspektivní,
- ▶ signál narušení monopolu několika velkých komerčních vydavatelů na vědecké publikování.

Univerzitní knihovny

Nekomerční vydávání vědeckých publikací v univerzitních knihovnách:

- ▶ podpořilo OA přístup k vědeckým publikacím, především časopiseckým,
- ▶ podpořilo propojení vydávání odborných knih a časopisů s ukládáním a zveřejňováním v institucionálních repozitářích v rámci akademických knihoven,
- ▶ přineslo větší informovanost o ekonomických souvislostech vědeckého publikování,
- ▶ iniciovalo legislativní procesy, které by měly nastavit jasně definovaná pravidla pro vědecké publikování ve všech souvislostech.

Univerzitní knihovny

- ▶ Harboe-Ree, C.: Just Advanced Librarianship: The Role of Academic Libraries as Publishers (2013)
<http://dx.doi.org/10.1080/00048623.2007.10721264>
- ▶ Adema, J. & Schmidt, B.: From Service Providers to Content Producers: New Opportunities For Libraries in Collaborative Open Access Book Publishing (2010) <http://dx.doi.org/10.1080/13614533.2010.509542>
- ▶ Hahn, K. L. : Research Library Publishing Services, Association of Research Libraries (2008)
<http://www.arl.org/storage/documents/publications/research-library-publishing-services-mar08.pdf> (vid 14. 10. 2016)
- ▶ Crow, R.: Campus-Based Publishing Partnership: A Guide to Critical Issues, SPARC (Version 1.0 2009)
<http://www.arl.org/sparc> (vid 13. 7. 2016)
- ▶ Greco, A. N.: Academic Libraries and the Economics of Scholarly Publishing in the Twenty-First Century: Portfolio Theory, Product Differentiation, Economic Rent, Perfect Price Discrimination, and the Cost of Prestige (2015)
doi: [10.3138/jsp.47.1.01](https://doi.org/10.3138/jsp.47.1.01)

České vysoké učení technické v Praze

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA

Děkuji Vám za pozornost a přeji Vám mnoho úspěchů.

Iva Adlerová

<http://orcid.org/0000-0002-6287-9212>,

iva.adlerova@cvut.cz

<http://www.knihovna.cvut.cz>

